

*«Ший памаш»
конкурсыйшто
палемдалтын*

Анжела

Михайлова-Тимоева

Шулдырем лиеш ыле гын...

Кум кыдежан драме

О ч и – ялысе шонго ўдырамаш.

С л а в и к – эргыже, 37 ияш.

Л и д а – Славикын пелашыже, Очин шешкыже.

Н и н у к – 40 ияш, Очин ўдыржө, пошкудо ялыште ила.

В а л е р и к – 41 ияш, Нинукын пелашыже.

А л ё н а – Нинук ден Валерикын ўдырышт, 19 ияш, олаште тунемеш.

В о л о й ден Р о з а – вате-марий, Очин йыгыре пошкудышт.

С е м о н – Очин ваштареш пошкудыжо.

М а й р у к – шонго кува, Очин родыжо.

И к пошкудо в а т е.

В е с пошкудо в а т е.

С ѱ а н к а л ы к.

ИКЫМШЕ КЫДЕЖ

ИКЫМШЕ СЎРЕТ

Кенеж эр. О ч и, эр сомылым кошартен, кудывече тентгылыште банкылашке шөрым шүрен шога. Капка ончылно ала-кө шүшкалта.

О ч и. Кө коштеш тыгай эр? Көлан мо күлеш лийын?

Шөр шүрымө шокте ўмбалан пыштыме солыкшым тентгылысе күмыжыш пыштен, капкам почаш кая. Ваштарешыже Семон шога.

С е м о н. Поро эр, Очи акай. Шүкедыл коштмемлан вуеш ит нал.

О ч и. Мый кө эрдене эрак шүшкен коштеш, шонем? Пуро-пуро.

Капкам почын, Очи Семоным пурта.

С е м о н. Пуримыжо-можо... Славикет деке толым да... Мом ышта? Пörтыштö мо?

О ч и. Пörтыштö. Мом ыштен кертеш тудо, Семон шольо? Паша сай. Йүдвошт ала-кушто самырык коклаште перныл коштын да ноен.

Ынде кечывал марте күпа. Тудын пашаш кайышашыже уке. Теве ончыгече калымже гыч тольо, ынде иктаж арням пайрем марийла коштеш. Оксажым лүштен пытарат, вара шинчаже вес калым марте мыйын шинчашкем онча.

С е м о н. Кечывал деч варалан солен оптымо шудем кондынем да «Полшаш ок мий мо?» манын йодаш тольым. Шкеже пашаш каем да ончычак ойлен ямдылынем.

О ч и. Мия-мия. Кошкышо шудым кондыман тудо, уке гын чечасак йүр оптал кая. Южгунамже вет шижынат шукташ ок лий. Теве кынешат, ойлем веле. Шкежат полшаш мием, кеч почешда кодшыжым удыркалем.

С е м о н. Ой, пеш тау, Очи акай. Шкеже але кондаш огыда шоно мо?

О ч и. Эй, ойлет огыла... Солашыжат нигöлан... Тиде ялтишкалан үшан уке. Мотиклжым веле кушкыж коштеш. Але эре молоёж вет тудо. Нинушмыт теве «Шуматын погынен толына» маньыч. Тумартеже ала-кузе чытышаш, ег-влак ынде солен пытарат.

С е м о н. Э, погынен толыт гын, тугеже чечас лупшал шуат, ит ойгыро. Очи акай, адак шудо кондашетше тракторым монь кычал ит кошт. Шке конден пуэм. Косилкем але ала-мо лие. Теве төрлатен шуктем гын, соленат пуэм ыле.

О ч и (кидшым лупшалын). Ай, мемнан пел олыкшо корем коклаште, трактор дене пураш ок лий дыр...

Очи шүрымö банкылажым капрон петыртыш дене петыра.

О ч и. Йöра теже улыда, Семон. Кеч-мом кондашат эре тракторетым кычкена. Ты ганат шудем олыкеш шоген ок код дыр? Айда орват веле эре икшырымын пöрдшö ыле-е-е.

С е м о н. Пöрдеш, Очи акай, ок пöрд гын, виеш пöрдыктена.

О ч и. Семон шольо, йодашыжат онай огыл да... «Пашаш каем» манат. Ала савам ончал пуэт ыле? Кеч изин-изин солкалаш.

С е м о н. Кондо-кондо, Очи акай, айда ончалына.

Очи куанамыж дене ямдылен шогалтыме саважым пулдыр йымач писын гына нумал толеш. Семон савам пүтыркален-перкален онча.

С е м о н. Сават пеш чапле, Очи акай, ане күзет кондо-ян, шуко ом шого, нүжынак кодем.

О ч и. Ой, тау-тау, поро пошкудем. Теве күзыжымат ямдыленак пыштенам. Мемнан його пийлан үшан уке тудö-о-о.

Очи кудо гыч күзым тыманмеш луктын пуа. Семон чыж-чож, чыж-чож шоктен, савам ягылтаренат шында.

С е м о н. Лие, ынде гектарым раз-два солен налын кертат, Очи акай. На, кучо.

Семон эр кечеш чолгыжшо савам шонгыенлан кучыкта.

О ч и. Ай, тау, Семон шольо. Кид-йолет таза лийже, шкежат таза веле лий. Йодмылан нигунамат от торешлане.

С е м о н. Так ойлыштат тыйже, Очи акай. Пошкудо пошкудылан энерта ве-е-ет. Ну, мый кайышым. Уке гын бригадир картузем мөнгешла савырал шында. *(Семон кудывече гыч урем мogyрыш кая.)* А шудым кондена, ит ойгыро. Тугеже мый еным кычал кошташ ом тўнал. Кечывал марте пашаш каем, вара кычкыралам тугеже.

Семон лектын кая. Капка ончыч тарванен кудалше трактор йўк гына шоктен кодеш. Очи шөр банкылажым пөртөнчык нумалеш. Нумал пытарымекше, тентгылыш шинчын, семынже кутыра.

О ч и. Таче адакат тиде жульык суас шөр погаш ыш тол. Ынде кушко чыкем? Торыкым ятырак ыштенам, үемат уло, үмбалат кочешт веле шинча. Адакат сөсна логарыш опталаш мо? Ай, жульык вет! Кузе шөр оксам йодына, туге ик кум кечылан йомеш. Кум кечыштыже окса налшашнама мондена шона ала-мо? *(Воктен шогышо үштервоштырым налын, кудывечыжым үштын луктеш. Паша коклаштак муралтен колта.)*

Айста пазарыш каена,
Кечын пазар огеш лий,
Айста муралтен колтена,
Кечын пайрем огеш лий.
Мурымо годым мураш күлеш
Кўвар тореш тавалтен,
Илыме годым илаш күлеш
Икте-весым пагален.

Кудывечым үштын пытарат, окнашке тўкала.

О ч и. Славик! Славик, манам! Калер, алят күпен кия вет, а! Омо деч темын кертдыме.

Тудыжо ок кол, йўкымат ок пу.

О ч и. Ёдырым налеш гын, весемеш дыр? Кай, тыгай йолагайлан кө толеш? Ынде тудын тагаш ёдыр-шамычше кодын огытыл. Чылан марлан каен пытенит, йочаштат школыш коштыт. Пурышаш, кычкырышаш, кенеж кечын нечыве мален кияш.

Йолеш чийыме калошыжым пөртөнчыл мучашеш кудадын, пөртыш пура. Кенета ял уремым шергылтарен, Очимыт капка ончыко мотоцикл кудал толеш. Очи почешак пөртыш Н и н у к ёдыржө ден В а л е р и к веныже пуренат шогалыт.

О ч и. Э, Нинук, толда? А мый Семонлан шудым удыраш полшаш каяш тарваненам.

Н и н у к. Мо, авай, тыйын олыкыш коштмеш, Славик каен ок керт мо?

О ч и. Кая тудо! Теве кечывал шуэш – алят вуйжым нөлтал ок керт. Иктаж шым гана кычкырышым. Йүштө вўдым опталшаш ала-мо ынде? Йўдвошт ала калерыштыже перныл коштеш да кечывал эр-тымеш күпа вара. Эрден изиш вурсышым, да пулдыр үмбак лектын возын ынде.

Н и н у к. Кай, тыгай чапле кечыште але вара тынаре малет? Мий, Валерик, кычкыре, мален ынже кий!

В а л е р и к. Эх, чечас мый тудым армийысыла кынелтем. (Пөртөнчык лектын кая.)

Н и н у к. Тачеш яра улына, Семонланже ме шудым кондаш полшаш каена. Тый ит кошт. Сурт коклаште тошкышт лучо.

О ч и. Мыйже «Кеч удыраш полшем» маньым да... Вара шудем ала конден пуа?

Н и н у к. Вот тудымак умылаш толна. Олыкетшым ынде кунам солена?

О ч и. Ала, кузе ярседа... Уке гын шканемак изин-изин солаш верештеш. Теве Семон савам төрлен пуыш.

Н и н у к. Изинже кузе солынет? Кызыт кө сава дене сола? Тракторым пуртен колтышыч, чечас лупшал шуа. Семонымак йодына гын веле? Ок отказе дыр?

О ч и. Тыге гынже, пешакат сай ыле да... Олыкнаже кореман. Кертеш ала-мо пуренже?

Пөртыш Валерик ден күпнен пытыше С л а в и к пурат.

Н и н у к. Уй, тынаре күпен, пуалын пытен. Кай, вожылмашетат уке. Кенгеж кечын паша уке мо?

С л а в и к. Мыйже мом ыштенам, молан вожылшаш улам?

О ч и. Вот! Нимат от ыште шол! Тыгай ората дене ен шинчам ончен шинчымешке, олыкым шкетын солен оптен кертат.

С л а в и к. Мом олык декше пижында? Солыде кодам шонеда мо? И палашда – мый шудым ом коч!

Конга ончыл чайник гыч леве вудым опталын, кудывечышке шүргыжым мушкаш лектеш.

КОКЫМШО СҮРЕТ

Очин пөрт көргак. Очи конга ончылно салмагиндым кўэштеш. Славик диваныште мокмыр вуян кия. Телевизорым чўктенат, ала онча, ала пеле мала. Капка почылтмо йўк шокта. Пөртыш пошкудо вате Р о з а пурен шогалеш.

Р о з а. Иледа-кутыреда, пошкудо-влак? Очи акай, улат мо?

О ч и. Улам, тыштак улам. Эрте-эрте, конга ончылно улам.

Р о з а. Э, мый «Уремыште мо пеш тамлын ўпшалтец?» манам. Тый страпает улмаш.

О ч и. Когылым кўэшташ руашым шуктышым, да ала-мо вием укеда чучеш. Тенгече пум ямдылкалаш мийышым да шыже мардежеш логалын кылмен-черланышым ала-мо? Салмагиндым ыштен оптенам ынде.

Р о з а. Пеш сай, пеш сай тудо. Тичмаш кинде деч тамле нимо уке... Пужым шкетак ямдылет мо, Очи акай?

О ч и. Так... «Исак гынат, йөра» манын миен ончышым. Ик ула нарыже погыныш.

Роза, вуйжым рўзалтен, эрдыжым кок кидше дене лупшал колта.

Р о з а. Мый пеш кугу паша дене толынам, Очи акай. Тый адак «Шудышырчык, чўчкен коштеш» манын ит шоно.

Роза, шовычшым руден, пўкеным налын шинчеш. Умшам совыж дене петырен, йўкым иземда. Шкеже диваныште кийыше Славикым шеклана.

Р о з а. Мала мо Славикетше? Але тыге...

Кок парняж дене логаржым пералта.

О ч и. Уке, молгунамсе семынак эр велеш толын, ынде кана. Пашаш миен, ярнен. Мо лийын мо? (*Эргыжым игылтын, кидыште кучымо кидсолыкшым пўкеныш шуэн колта*). Иктажым ыштылын огыл дыр?

Очи, лўдын, диваныште кийыше эргыже ўмбака ончалеш.

Р о з а. Уке, нимат ыштен огыл. (*Кидшым лупшале*.) Тенгече Морко велке презе налаш мийышна.

О ч и. Тушко шумеш? Корно лишылжак огыл.

С л а в и к. А мо, мемнан дене ушкалже презе ыштымым чарненыт мо?

Р о з а. Туштыжо кок пачаш шулдын налаш лиеш. Ала-могай чодыра кокласе ик ялыш миен лекна. Корнат уке, ялжат изи. Тушеч кондышна. Пел акеш веле нална-а-а! (*Куанымыж дене кидшым лупшалеш*.)

О ч и. Пеш сай, пеш сай. Орват уло гын, кеч-кушкат каяш лиеш.

Очи салма почеш салмам тул ваштареш шында.

Р о з а. Тудыжо туге, да озаватыже пеш келшыш. Ай, шوماкым күсеныште кычал ок шогылт вет. Ызыра чыр вате. Вот Славикетлан марлан налын кондаш гын? Садым ойлаш толынам.

О ч и. «Вате» манат, да марлан налаш кутырет. Марлан ўдырым налыт, Розук! А тиде йолагайлан кў толе-е-еш? (*Салмавондым налын, эргыже кийыме мogyрыш рўзалта*.)

С л а в и к. Самырык мо, мотор мо кеч ўдырдаже?

Р о з а (*писын тўриштен кынелын, пўкенжым налын, Славик воктекак миен шинчеш*). Ызыра мотор, Славик. Сын гын сын, кап гын кап, йылмыже вўд ўмбака кая. Тыгай дене нигушан от йом. Ватылыкеш – самый то!

О ч и (*ўрмалген*). Мо, тыгай чапле гын, вара молан алят марлан каен огыл? Кевытыште чапле сату эн ончыч пытас.

Р о з а. Пелашыж деч ойырлен, Очи акай. Ала чын, ала чын огыл – «Ора ыле» манеш.

С л а в и к. Мый але ўдырым налаш ом шоно. Кызытак сўспаным чиен шогалаш аныра омыл. Тыланда кўлеш гын, кайыза да шкаланда налын толза. (*Телевизор пультым темдалын, туп дене савырнен возеш*.)

Р о з а. Э-э-э, Слави-и-и-к! Тыге шонго качеш шинчен кода-а-ат. Вара ойырлышо вате огыл, шонго куважат ок тол.

С л а в и к. Ынышт тол, мый самырык ўдырым кондем.

О ч и. Розук, вара шешке лийшыже тунарак чапле мо? *(Салмагиндыжым кўэшит пытарен, салмавондыжым конга воктек шогалта.)*

Р о з а. Чапле улде. Мый шке пошкудылан удам кычалам мо? Теве Алла Пугачева гайым конден пуртена...

О ч и. Лўмын кычала-а-ат?

Р о з а. Уке, Очи акай. Тидыжым ужын, «Ай, Епи Славиклан нангайыша-а-аш ыле» манын вик шоналтышым. Тиде ватым кондена гын, вара Славик тыге молоёж коклаште перныл от кошт. *(Роза парняжым рўзалта.)* Пеш чыр ўдырамашла коеш. Презыже пешыже ыш келше, да яклака йылмыж дене ондаленак ужален колтыш.

О ч и. Кай, ала-мом веле ойлет. Тыгайжым кондашат лўдат. Ом келше гын, презыла «шонго пўртышкет» шынден колта.

Р о з а. Мыйжат шым чакне тыгеже. «Кызытше нигўэтат уке дыр?» манын йодым, да «шкет улам» мане. «Мемнан каче уло, презет пелен шкендымат марлан шынден нангаена» маньымат, «Чапле каче гын, молан мяш огыл?» каласыш. Колат мо, Слави-и-ик? Марлан толаш тореш огыл.

С л а в и к. Йўра, тореш огыл гын, кондыза. Теве ял мучаште Лыптыри Санюк шкет ила. Пўртшў кугу, шке манметла, самый то!

Р о з а. Эй, окмак. Челепон номержымат пуыш. На, теве, кодем. Каем, презем йўкташ кўлеш. Йўра, Очи акай, ит сыре. Муына, кондена эше тиде летешкалан тугай ватым, уло яллан эн чаплым! Уке гын пумат шкет ямдылет, чыла паша – вачўмбалнет.

С л а в и к. Ага. Алла Пугачева гайже садак пум ямдылаш ок тўнал. *(Воштылын, диваным кычыри-и-к шоктыктен, савырнен возеш.)*

Роза кидым лупшалын лектын кая.

О ч и. Ямдылет шол... Сўрвален шинчет гын, йўштў пўртеш кылмен тўнат. *(Очи Роза почеш окнашке ончалеш, вуйым рўзалта.)* Теве... Тыгай шешке кўлеш.

КУМШО СЎРЕТ

Кас рўмбалге. **С л а в и к** калым гыч толын. Изиш подылшо. Ўстел коклаште кочкын шинча. **О ч и** окна воктене кўнчылам шўдыра. Нимат ок пелеште.

С л а в и к. Авай, Роза акает чыным ойла манын шонем. Эре шкет ок лий, ўдырым налаш кўлеш.

Очи ўрмалгенат колта.

С л а в и к. Саде телефон номерым возымо кагазет кушко пыштышыч? Лук але. Чечас йынгырте.

О ч и. Йўшў звониет мо? *(Юмо шўрлык лук гыч кагазым луктын, эргыжлан шуялта.)*

С л а в и к. Кө йүшө? Мый йүшө? Изиш подылынам, но йүшө омыл!
(Славик, кычкыралын, аважын кидше гыч телефон номерым поген на-
леш.)

О ч и. Уке-е, йүшө отыл... Ожно ачат тыге кычкырлен шинча ыле.
Тудынак эргыже улат улмаш.

Славик колын огеш шукто, телефоным налын, ала-кушко лектын кая. Очи пөртеш
шкет шинчен кодеш. Залыште пычкемышалтеш. Очин шарнымашыже.

О ч и. «Олма олмапу деч тораш ок камвоч» манын ойлат. Чынак
улмаш. Славик эргым ачаж гаяк шочын. Тудат пеш торжа ыле.

Мыйымат марлан виеш манме гай шынден кондышт. Пеш сайын
шарнем: Шорыкйол пайремлан мемнан деке Ондрук чузаймыт уна-
ла миенят. Нунын пелен Аркушат лийын. Ала-мо гутлаште шин-
чашкышт перненам. Авайлан вашкеракын үстелым веле погаш пол-
шышым, шекланенат шуктеныт... Тунам муреныт, куштеныт. Мый
гын конга шентел чулан гыч лектынат омыл. Уна-влакын кайымышт
годым кугурак акай кутырымыштым колын. Ик ватыже Аркушлан
«Тиде сурт гыч ик үдыржым садак марлан нангаена» манын ойлен.
Марлан кайыдымыже мый веле лийынам. Ик акамже ешангын шук-
тен, весыжын йочаже лийын.

Кок арня гыч нунак уэш унала толыч. Тичмаш кинде дене, арака
дене. Йүкташ толыныт улмаш. Мый паленат омыл. Авайын эн чечен
марий тувыремым чиен лекташ кўштымекше веле шонен муым. Кузе
лийшашым палем ыле гын... Иктаж-вере куржын, улак вереш шылын
шинчам ыле.

Сўанымат ынешт ыште ыле... Ачий «изи үдырем жугу сўан дене
веле пуэн колтем» мане. Марлан каяш вереште. Тудо жапыште тореш
ойлаш тоштмо огыл. Качыжымат пален омыл шол... Шорыкйоллан ик
гана ужынам да...

Марлан миенам – ушем каен... Пөрт шүкшө. Телым пөрт негызеш
тошто мыжерым оптен, шун дене ненчен шынденам. Конгаш олтет,
шикш пөртыш лектеш. А мыйын пелаш гармонь ден пайрем деч мо-
лыжым нимом огеш пале. Эше вате ойырышо улмаш. Варарак пошку-
до деч веле пален налым. Ава лийшем шонго.

Ачий шошо велеш тошто пөртеш у конгам оптен пуыш... Изишак
шўлалтышна.

Сай илышыжым садак шым уж... Аркуш йўын толеш да ик урем
вуй гыч вес урем вуйыш йүкшө шергылтеш ыле. Аваже эргыжын мо-
гайжым пален, йөра эше мыйым чамана ыле. «Шешке, садетын йүкшө
кўшыл вуйышто шокта, чий, шылын лектын кай» манеш... Каем...
Мален колтымеке, кылмен пытыше мөнгө пурем. Кенежым нимат
огыл, уремыштат малыме, шыже ночкыжо, теле йүштыжө... Шарнал-
тем да кызытат коваштем шергылтеш.

Вара йоча-влак шочаш тўналыч. Мушкылташат нигушто. Мон-
чашке кокаж деке коштынна. Кажне гана тыгыде йоча-влакым сакен

от кайыс. Ик ганат авай-ачайлан вуйым шийын омыл гынат, мончам ышташ полшаш ачийым сөрваленак йодым. Коктынак, чодырам руэн, имне дене шупшыктышна. Мончам ыштен шындышна. Тидлан Аркуш колымешкыже чонышкем витарыш.

Куд йочам ош тўняш шочыктышна... Ныл изи йоча дене шўкшў пўртех шинчен кодым. Эше кокытшо – йыгыр, ачашт деч мўшкыреш кодыч... Йўштў шыжым пайремым ыштен, мўнгў толынат шуын огыл. Кылмен... Ял мучаште тўр пўртыш пуртен пыштеныт. Ала колышым пуртен пыштеныт, ала тушан колен – таче кечынат ом пале.

Нимом палыдыме ньогам-влак тунам «кеч ласкан возын папена» манын мурым муреныт. Тыге... Вачўмбакем эшеат неле нумалтыш возо. Эргыже колымо деч вара аваже мыйым титаклаш тўнале. Тудыжат шуко ыш иле: коден кайыш.

Илаш кўлын, колхоз пашаш коштынам... Пашаште улмем годымак лу тылзаш йыгыр ўдырем-шамычым сельсовет председачыл интернатыш пуэн колтыш. Кугурак ўдыремлан «ават деке пасушко чызым пукшаш нангаена» манын, имне орваш шынден нангаен... Йошкар-Ола марте кычал коштым. Ышт пу. Йўра, Юмылан тау, кенеж канышлан мўнгў кондаш эре йўн лийын. Монден огытыл. Тыге илен лекна, пўртымат ыштышна, тетла марлан шым кай. Йодшат лийыныт, да икшывем-влаклан иленам. Славик деч молыжо чылан ешаныныт, толаш веле эре жапышт уке. Молышт торащтырак илат гын, Нинукемже – лу менге коклаште. Садыгак кунам ик гана веле толын кая. Эре вашка. Теве Славикем веле пеленак. Шотдымо гынат, садак шкемын эргым вет...

НЫЛЫМШЕ СЎРЕТ

Сценыште тул чўкталтеш. Пошкудо Розамытын кудывечышт. Славик окнашке тўкала.

С л а в и к. Роза акай! Капкатым поч!

В о л о й. Мо окнам тўкален коштат? Пий уке, пуру.

Славик пўртыш пура. Омсалондем гычак кутыраш тўналеш.

С л а в и к. Роза акай, саде презе ўдырет дек звонишым. «Тол» мане.

В о л о й. Могай презе ўдыр? Кушко толаш?

С л а в и к. Тыйым огыл шўда, Волой айзи. Мыйым. Тудын дечын презым налын толында – Роза акай каласыш. «Марлан толаш тореш огыл» мане, да йынгыртен ончышым.

В о л о й (*Славикым йыр ончен савырна, ващтарешыже шогалын, шинчашкыже ту-у-ура онча*). Пеш йўшыжак отыл. Вуйыштетше изишыже уло, витне, но йўдыгаш ситыше огыл. Ну-ко каласе, мом йўынат? (*Славик воктек толын шогалын, умшам карен, тудым тўткын онча*.)

С л а в и к. Так, пыртак шўялтен колтенам... (*вуйжым удыралеш*.)

В о л о й. Тыйым үдырым налаш тарваташ – манаш веле... Тыште ала-мо не чисте. (*Волой, парняжым күйшкө ыштен, кудывече окнам почын кычкыралеш.*) Роза-а! Роза, манам! Пуру вашкерак. Тыште ЧП!

Каласенат ыш шукто, Р о з а куржынат пурыш.

Р о з а. Мо лийыч? Мом карет ик кудывечым? Енже мом шоналта? (*Славикым ужын, өрмалген шогалеш.*)

В о л о й. Теве тиде джигит ала-могай презе үдыр деке кайынеже. «Тол» манын үжеш манеш. Ала палет?

С л а в и к. Роза акай, мый йынгыртышым Морко вел презе Майрат деке. «Тол» манеш. Айда каена. Шынден кондена.

Р о з а (*воштыл колта*). Мо, каена гын, каена тугеже. Кунам? Тыге весела вуян кает мо?

С л а в и к. Каена, тачак каена. Эрла марте айнен шуам, вара ом кай. Чечас акай деке йынгыртем. Погынен каена, шынден толына.

Славик пörтыштö кок велке коштеш. Волой кызыт гына улымыш, онылашыжым удырен шога.

В о л о й. Ме презым тыге налын кондышна. Ынде озаватыжымат презыла, ужын-кутырыде, шынден кондеда мо? Оксала мо толык, але яра толеш?

Р о з а. «Звонитленам» манеш вет, шке үжын. Ужын гын, кайыман.

С л а в и к. Мый чечас! Авайым тарватем. Костенечым погем.

Пöрт гыч писын лектын кая.

В о л о й. Эй, тидым пален, ондакак презе налашыже тудо ялышке кайышаш улмаш! Епи Славик шукертак ватан лиеш ыле.

КОКЫМШО КЫДЕЖ

И К Ы М Ш Е С Ё Р Е Т

Очимыт кудывечыште сүан чүчка. Славик үдырым налеш. Удыр марий тувырым чиен, шукертсек палымыла чылалан шыргыжеш. Сүан ончышо коклаште кок кувай пеш мутлана.

И к п о ш к у д о в а т е. Кай, оръен тынаре чүчкыман мо ынде? Пеш койышанла коеш. Очилан тиддене куштылго ок лий.

В е с п о ш к у д о в а т е. Удыр огыл маныт. Лүмжö Лида. «Волой вате Роза Морко велке презе налаш миен, да тушеч муын конден» маныт. «Марийже деч ойырлен» маныт. «Марийжын акаже-влак нимо деч посна луктын колтеныт» маныт.

И к п о ш к у д о в а т е. Кай! Манытшым пеш шуко палетыс! Кушто тынаре колын шуктенатше?

В е с п о ш к у д о в а т е. Мыйын тулаче – Маривел гыч. Тудын кумаже – Очин шешкыжын ялже гыч.

И к п о ш к у д о в а т е. Кай, марлан толын шуктен огыл – чыла палет. Ял йотке улылен налынат.

Вес пошкудо вате. Мо вара. Толшо нерген ончылгочак умылен налаш күлеш.

Ўстел коклашке Очи да родо-тукымжо шинчыт. Оръен кумалтышым опта, почеш толшо сўан калык мура, кушта, пошкудышко лектын кая.

КОКЫМШО СЎРЕТ

Сўан эртен. Очин пөрткөргыжө. У шешке окнашке у окнашовычым сакала. Тоштыжым чыла мешакыш оптен шынден. Ур гай кидше модеш веле, иктым-весым ышта. Пешыже огешат кутыро. О ч и мешак гыч луктын, окнашовычым кучен онча. Мешакым кучен, пулдыр йымак нангаяш тарвана.

Л и д а. Мешакшым шынде, шке луктын шуэм. Пашам пытаремат, шентел коремыш нангаем.

О ч и (*өрмалген*). Пулдыр йымалысе кашташ йытыран сакалем. Але сайыс, мушкын вашталтен сакалаш келшен толеш.

Л и д а. Тыгайым кызыт окнашке иктат ок саке. Вашталтен сакалаш пазарыште шуко уло. Могайым шонет – тугайым налаш лиеш.

О ч и. У ўштервоштырет у семын ўштеш аман. (*Семынже пелешта, шешкыже огеш кол*). Волой ват шешке Розам ужым. «Пермыш уш-кал лўштышө күлеш» мане. Шешке, тыйым йодо да... (*Очи өрмалген-шекланенрак мутым лукто*).

Л и д а. Марлан толмешкем, эре пермыште ыштышым. Тунемме пашамак, мөнгыштө кийыме деч каен ончаш лиеш. (*Оръен, ик окнаште сакален пытарен, вес окнашке кусна.*)

О ч и. Роза «Эрла эрдене пурем» мане...

С л а в и к (*диваныште газетым лудын кия, коклаш пурен пелешта*). Могай перме да монь? Кий мөнгыштө. Сурт коклаштат паша шуко. Перме паша – паша мо?

Л и д а. Эре мөнгыштө киен, шот уке. Кушко-гынат кайыман. Тунеммемже кандаш класс веле вет. Мылам тиде пашат пеш келша. (*Оръен шып шинчаш огешат шоно.*) Тый теве нигуштат пашам от ыштыс. Калым воктене веле коштат!

С л а в и к. Садлан манам: мөнгыштө кий! Калым гыч кондымемат сита. Авай теве пенсийым налеш.

Очи умшам почмыжланат өкыныш. Чайгоркажым налын, конга ончыл чуланышкыже пурен кайыш.

С л а в и к. Эше иктаж-кө иктаж-мом ок ойло мо? Пашам муын тудо, от пале! (*Славик, кынелын, газетшым трельяж ончыко шуэн колта да пөрт гыч лектын кая.*)

Очи чуланже гычат лекташ лўдын, ямдылен шындыме паренгым сараташ кыр-гор конга воктелан пурен шинчеш. Лида окнашовычым вашталтен пытара да чайникым конга ончыч налын, газ плита ўмбаке шында.

Л и д а. Паренгыжым вольыклан саратем шонышыч мо? Шем тамгажым вик пўчкын кудалташ ок лий мо? (*Шонгыенгын паренгым эрыктымыжым шекланен шукта.*)

О ч и. Але марте ўмырем мучко паренгым саратен кочкаш шолтенам. Нимат лийын огынал. Аруакыс. Нимогай тамгат уке. (*Саратыме паренгыжым савыркален-савыркален онча*).

Л и д а. Кодо, мончашке вўдым нумал ситаремат, шке саратем. (*Конга воктене шогышо ведром налын, лектын кая*.)

Очи, кидыштыже паренгым пўрдыктылын, ятыр жап ик турашке ончен шинча. Шинчаж гыч йоген лекше шинчавўдшым шовыч лукшо дене ўштылын, уремышке лектеш.

КУМШО СЎРЕТ

О ч и кум сурт гоч илыше Аркушыжын тукум акаже М а й р у к деке кая. Тудыжо лачак, тояш эгертен, капка ончылно шинча.

М а й р у к. Э, Аркуш ват шешке, Очи, тый улат ала-мо?

О ч и. Мый улам, Майрук.

М а й р у к. Шинчам чисте нимат ок уж. Эре мўнгештеш веле. Кушко кает?

О ч и. Тый декет толам. Шукертсек ужын омыл, изишак кутырен шинчена, шоналтышым.

М а й р у к. Толмашетат уке шол. Молгунам вўдлан волет да пурен лектат ыле.

О ч и. Вўдшым шукыж годым шешке нумалеш.

М а й р у к. Шешке марте тыят илен шуыч ынде, шешке. (*Тояж дене мландым удыркала*).

О ч и. Шуым Майрук, шуым. Славикем колымешкем шешкым ок ончыкто, шонышым. Теве кондыш... Чыла шешкылан шешке. Ынде шкаланем шке оза омыл. Самырык-влак мом ойлат, тудым ыштем.

М а й р у к. Туге шол, мый ўдырем дене илем да тебе капка ончыл воктене веле шинчылт коштам. Юмылан тау, Игорь уныкамын ватыж деч, пырля илена гынат, ик ганат тореш йўкшым ом кол. Самырык тудыжо эше, нўргў. Ындыже шинчамат ок уж. Почтальон пенсий оксам конда, да тудыжымат огыт нал. Алят шке налам вет, Очи.

О ч и. Уй, мый мо тыгай пенсе – монденам. Кондымо кечыжымат ом пале. Самырык-влак налыт.

М а й р у к. Подписаяш кўлешыс.

О ч и. Эй, ик-кок буквам удыралыт тудо олмешем. Тыгай пашалан шуко огыт шоно.

М а й р у к. Мыят тебе Серёжик уныкамлан олмешем удыралыктем да ик шокаладым налын пуэм. Ай, куана.

О ч и (*шинчалукышым ўштылеш*). Уныкалан пуаш огыл, кочмо шумо годым мўгинде налашат оксам уке, Майрук. Теве каникулжо тўналеш, да Алёнам толеш дыр?

М а й р у к. Нинукын мо?

О ч и. Нинукын. Олаште тунемеш. Кажне толмыжлан эре тўрлў пеледышан шовычым конда. Мыйже кеч иктаж-мом налашыже ик

ырымат пуэн ом керт. ЁдырЪенлан ала-моат кўлеш вет. Ай, чонем кор-жеш, да тылатак веле ойлем, Майрук.

Ик жаплан коктынат шыпланат, кавашке ончен шинчат.

М а й р у к. Мо, кодшын мемнан Зойка оила: «Тавыш вўдлан мийышым да Очи акайын шешкыжым ужым. Мо вўдым коштал лук-на, эре кутыра, эре воштылеш. Ала-мо пелодарла веле чучо. Славик кушан муын конден тыгайым?»

О ч и. Маривел гыч... Мўнгыштат тыгак, Майрук. Йылмыже вуй-дорыкшо деч ончыч куржеш.

Очимытын капка почылто. Очи ден Майрук коктынат вуйыштым савыралыч. Капка гыч Очин шешкыже лекте. Мучела ведам сакален, вўдлан вола.

О ч и. Теве, кўм ойлет, эше тудак толеш. Мыйын шешке шўдў ий илаш тўналеш. (*Очи шыпрак пелештыш*).

Л и д а. Э, авай, тыште улат улмаш? Мый «кушко лийыч?» манам. Славик «кевытыш каен дыр?» мане. Кочкаш кўын, от мий мо? Вара йўкша.

Майрук ден Очи, ўрмалген, икте-весеыштым вашла ончал колтат.

О ч и. Мием... чечас. Майрук дене шукертсек ужын огынал, куты-рена але.

Лида эртен ошкылеш...

О ч и. Ай, йылмат. Ен ончылно ўйымак шўралта вет, а...

М а й р у к. Мўй дене подыл колта...

О ч и. Йомдареныт? «Лектын каен, кужунрак ок тол гын, йўра» манын шона дыр. Кевытышкыже кунам миенам, ынде ома т шарне... Так ойлыштеш.

Коктын адакат шыпланат.

О ч и. Йўра, каем, Майрук. Шукырак шинчем гын, кочкыш йўкша. Пукшымо годым кочкаш кўлеш адак.

Кок шонго лыт-лыт-лыт воштыл колтат. Очи кая, Майрук шинчен ко деш.

Н Ы Л Ы М Ш Е С Ё Р Е Т

О ч и пўртыш пура. С л а в и к калымыш каяш ямдылалтеш. Вургемым пога. Очи эргыжлан иктым конда, весым погаш полша.

Л и д а. Кушкырак каеда кеч?

С л а в и к. Казань вес велке. Валерик курскай «ик арняжым му-тайкалена» мане.

О ч и. Мом чоноаш каеда вара, эргым?

С л а в и к. Пален, мом ыштет вара? Полшаш мийынет мо?

О ч и. Так... йодын ончышым. (*Йодмыжланат ўкына. Окна вокте-не шогышо диваныш пурен шинчеш.*)

С л а в и к. Мончам... Монча пөртөнчылге.

О ч и. Иктаж шокшырак вургемжым от нал гын?

Л и д а. Уто вургемым сакалтен кошташ тылзылан кая шонет мо? Күлеш-оккүл йодышым мом пуэден шинчет? Кай Майрукет деке, тек урем воктене шинчылтыда.

Очи ик шомакымат ок пелеште. Эркын кынелын, пөрт гыч лектеш.

В И З Ы М Ш Е С Ё Р Е Т

Залыште пычкемыш. С л а в и к калым гыч толын. Подылшо. Ёстел коклаш пурен шинчын, вуйым сакен, оксам шотла. Очи чуланыште окна воктенысе изи кроватеш кугырген возын, шып кия. Л и д а поен толшо марийжылан кочкашыже пога.

С л а в и к. Лиду-у-ук! Ужат, кок арнялан тынаре кондышым! А тый пермыш ушкал почым пүтыраш кайынет. Тушто кажне кечын роботает гынат, тылат иктат тынаре огеш пу! Кий мөнгыштö!

Л и д а. Пөртет шүкшö теве... Оксам погаш күлеш. Пашаш каем гынже, ала шошылан кермыч налаш поген ситарена ыле. *(Көршöк гыч шокишо шүрым пыштен, Славик ончык конден шында).*

С л а в и к. Тыгак кондаш тўналам гын, поген ситарена веле огыл, тугай чаплым нöлтен шындена! Ялыште нигөн тыгай огеш лий! *(Парняжым күйкö нöлталын, кычкырал колта).*

Л и д а. Моктанашыже... Ончыч ыштен шынде, вара онет кырет. *(Киндым шулеш, пелашыже ончыко кок шултышым пышта).*

Л и д а. Оксам конденат да ынде кас мучко шотлен шинчет мо? Пу, поген пыштем, кинде теркем шындашат вер уке, ик ёстелыш шарен оптенат!

С л а в и к. А, тылат оксам от кондо – от йөрö, оксам кондет – адакат от йөрö. *(Оксажым кормыжыш погалтен, пөрт покшеке лышташла шаралтен колта).*

Л и д а. Ажгыныше! Оксам конден да герой лийын! *(Совлам ёстембаке кроп! пыштен, пөрт гыч лектын кая.) Шүш! (Осам петыра, пөрт сургалтеш.)*

С л а в и к. Авай, колат, шешкыч мөнгыштö шинчен мындырыш каен! Векат, чынак пашаш колташ күлеш!

О ч и *(эркын гына)*. Ала... Самырык-влак шкендам шке паледа ынде...

С л а в и к. У пöртым садак ыштена вет, авай! *(Шыплана.)* Тый кочкынат мо? Айда, лек тöрышкö, эргыч дене пырля шич!

Очи кынелеш, шекланен, эргыже пелен толын шинчеш. Славик аважым тўткын онча. Вара, кынелын, кўвар гыч оксам поген налеш.

С л а в и к. Мый вет осал омыл, авай?

О ч и. Уке, осал отыл, эргым улат... *(Шинчаончалтышыжым кудывече окнашке виктара.)*

С л а в и к. Мыйым тарваташ ок күл...

О ч и. Ала... Кө пала ынде? Кокланже чыланат тарванена да.

С л а в и к. Ынде лектын кайыш... Йөра, перныл коштын, мөнгеш толеш. Икымше гана огыл...

О ч и. Мый эрла Нинукмыт деке каем. Ик-кок кече илен толам. Межым лүлыктен да күнчылам шүдырен толам кеч.

С л а в и к. Нинук изи огыл, шке шүдырен ок керт мо?

О ч и. Тудат үдырем вет, кеч изиш полшем. Мыланна шолдыра пашам ышташ полшатыс... Теве вене мончамат ыштен пуыш...

С л а в и к. Вене... үдырем... ыштен пуыш... Шкет ыштен мо? *(Кы-нел шогалын, аваже үмбака кычкырале).*

Очи нимом ыш ойло. Кынелын, окна воктенысе краватышкыже миен шинче.

С л а в и к. А мо кок кечылан веле кает? Тушто илаш күлеш туге-же... Удырет вет!

Славик эше ятыр пөрт мучко шурген коштеш. Кудывечышкат лектын пура. Ик жап гыч диванешак нерым коргыкташ тўнале. Очи, эргыже мален колтымеке, пөрт гыч лектын кая.

КУМШО КЫДЕЖ

И К И М Ш Е С Ъ Р Е Т

Нинукын пөрт көргыжө. Кухнышто үстел, изи диван, пырдыжыште изи телевизор кеча. Н и н у к кас кочкыш деч вара күмыж-совлам мушкеш, В а л е р и к тыштак телевизорым ончен шинча, ола гыч канышлан толшо А л ё н а үдырышт книгам лудеш. Кенета окнам эркын пералтыме йүк шокта.

Н и н у к. Кас кечын кө толын?

Чыланат шагатым ончалыт. Шагат умдо кандашым ончыкта.

В а л е р и к. Алёна, тый декет Надюшет толын дыр?

А л ё н а. Тудо «канышлан ом тол» мане...

Адакат пералтыме йүк. Алёна, книгам шөрыш коранден, окнашке ончалеш. Тунамак джемперым шогалын, капкам почаш лектеш.

А л ё н а. Ковай толын. Чечас почам.

Н и н у к. Мо томаша? Тыгай кастене мо дене толын? Автобус шантак кудалын... *(Ончылсакышыжым кудадын, ваитарешышт лекташ тарвана).*

Омсаште аваже ден Алёна койылалтат.

А л ё н а. Теве кызыт гына «эрла ковай деке миен толаш күлеш» ма-нын шонен шинчышым. Шижын, очыни, уныкажын ола гыч толмым. Шке толын. Туге вет, ковай? *(Алёна коважлан вичкыж пинчакшым кудаашаи полиа. Тудыжо, «туге» маншыла, уныкажым тупшо гыч вүчкалта.)*

О ч и. Салам! Нинук, ит сыре, кас кече дене шўкедыл коштам ынде... Омат тол ыле, да «кўнчыла шўдырышаш уло» манын кодшо гана каласышыч, сандене тарванышым. *(Саламлалтыт. Очи омсадўр гычак молан толмыжым луктын ойлаш тўча.)*

Н и н у к. Ой, авай, ала-мом ойлет ынде... Кеч-могай жапыште тол, мемнан омса эре почмо.

Очи, вургемжым кудашын, диваныш пурен шинчеш. Нинук чайым тема, ўстембак пога. Алёна, книгажым налын, шке пўлемышкыже кая.

Н и н у к. Алёна, мемнан дене пырля чайым от йў мо?

А л ё н а. Каслан ом коч, уке гын коя лиям. *(Воштылеш).* Лудын пытараш кўлеш. Шочмын семинар лиеш.

О ч и. Ай, ойлыштат, уныкам... Могай коя? Таза годым кочкаш кўлеш. От керт лиймеке, вара шўраш пырчат ок пуро. Нинук, нимат ит кычал, мый шужышо омыл.

Н и н у к. Чайжым кеч подылына. Теве таче торык перемечым ыштышым. *(Ўстембаке, пўчкеден, кўмыжеш конден шында. Шкежат, чайгоркам налын, аваж пелен шинчеш. Валерик, ик чукыр чайым йўын, малаш каяш тарвана).*

В а л е р и к. Мый – малаш. Эрла эрденак кынелаш кўлеш.

Нинук аважым шып ончен шинча.

Н и н у к. Мо лийында адак, авай?

О ч и. Нимат уке *(чайым изин подылеш.)*

Н и н у к. Кас пычкемыште таклан огыл вет йолын толынат. Автобус шангак олашке чошен.

О ч и. Йолын огыл, ала-могай сай ең шынден кондыш. *(Шкеже шовыч лукшо дене шинчажым ўштылеш.)*

Н и н у к. Шижам вет, кўнчылалан верч огыл толынат... От каласе гынат, палем.

Очи шинчаончалтышыжым ўлыкў ышта, нимом ок ойло.

Н и н у к. Мый мыняр гана тыланет ойленам: тол мемнан деке илаш. Пўрт кугу, вер сита... Ласкан возын малет, пенсе оксатымат шканет кўлешлан шке кучылт. Мом орланен илет?

О ч и. Ом орлане, Нинук. Шонго пушенгым куклен луктын, вес вере кусарен шынден от ке-е-е-ерт... Лунчырга, кошка...

Н и н у к. Сайын от ончо гын, вер келшен ок тол гын, кеч-могай пушенгат кошка, авай. Южгунамже кусарен шындымыжак илышыжым арален кода.

О ч и. Ўдырамаш вуем дене тендам йол ўмбақ шогалтен, теве тиде кидем дене суртым чонен шынденам да ял ўмбалне мо чурием дене илен коштам? Кеч пўртемжат шкем гаяк шонгемын, да мыйын ўмыремлан сита огыла. *(Очи шортын колта. Аважым ончен, Нинукынат шинчавўдшў лектеш.)*

Н и н у к. Вот... Нылле ийыш тошкалше межнеч эргычым ўмырет мучко чаманен илет. Олмешыже пашам ыштет. Таужо... Шешкат... теве.

О ч и. Илышашем шуко кодын огыл. Мо ужшашым ынде чыла ужынам. Пычырик мучашыжым чыташ Юмо тазалыкым, вийым пуа гын, нимат ок кўл.

Н и н у к. Авай, айда ынде малаш возына. Жап пелйўдышкат шуэш дыр. Мый тылат теве диванеш шарем.

О ч и. Ой, вакшын ит кий, Нинук. Мый теве тышанак пыртак возам, йўра веле.

Н и н у к. Ала-мом ойлет.

Сервант антресоль гыч луктын, яндар вакшым шара, пушкыдо кўпчыкым пышта.
Тулым йўртен, малаш возыт.

КОКЫМШО СЎРЕТ

Эрдене **О ч и** агытан муралтыме денак помыжалте. Ятыр жап шып кийыш. Кынелеш гын, самырык-влакым помыжалта... Теве **Н и н у к** кынеле. Чайникым шындыш. Шўргө мушкаш умывальникыш вўдым оптале. Парнявуй дене шып коштеш. Аважым кынелташ шеклана.

О ч и. Шангак помыжалтынам, Нинук. Кынелаш ўрын киём. (*Диваныш кынел шинчеш.*)

Н и н у к. Мале, эше эр вет.

О ч и. Пеш шуко маледа (*шыргыжеш*). Ушкалет ынде ведрамат лўшташ ямдылен шынден дыр?

Н и н у к. Ай, чечас содор лўштен налам да кўтўш луктын колтем. Вашке лум возеш гын, кўтўжат кайымым чарна да...

Нинук ушкал лўшташ лектын кая, Очи, кынелын, вакшышыжым поген шында. Чайникыш вўдым ешарен, чайым шында. Вара конга шентгечын ўдыржын кўнчылавондыжым луктын, пўкенеш келыштара.

О ч и (*кўнчылавондо дене семынже кутыра*). Адакат толын шуым. Ўмаште коктын пеш талын шўдырышна, теният тыршаш Юмо тазалыкым пуыжо. (*Воктенак шогышо мешак гыч межым луктын онча. Кидыштыже савыртылеш.*) Ынде шукат ыш код, да таче пытараш лиеш, шонем. Тений сайын лўлыныт, шўдыраш каньыле. Уке гын кодшо ийын пелыжым кўрын кышкенам.

Н и н у к шўр ведрам нумал пура.

Н и н у к. Уй, авай, нимыняр канен шинчен от кертыс. Чечас эр кочкышым ыштена, вара шўдырет ыле.

О ч и. Пурымешкет ямдылышым. Теве чай шолын.

Шуко ок эрте, Валерик кынелеш. Шўргым мушкын, тышеч-тушеч пурлын, чияш тарвана.

В а л е р и к. Айзи конгам опташ шўдыш, полшаш миен толам.

О ч и. Ваш полшымо – тиде сай. Икте-весе дене ваш полшен ыштет гын веле паша воранен толеш, лектышан лиеш.

Венгыже лектын кая. Нинук ден Очи эр кочкишым ышташ шинчыт. Вашке Алёна кынелеш.

Н и н у к. Тыйже мо пеш эр кынелат? Мынярлан олаш кает?

А л ё н а (*шинчажым туржын*). Лу шагатан рейс дене кайынем ыле. Эрла семинар лиеш, да тудлан ямдылалт шукташ күлеш. (*Коваже воктеке толын, вачыж гыч ондалеш.*) Код мемнан дене илаш, ковай.

О ч и. Шке сурт-печем уло ве-е-ет, уныкам. Чүчкыдын толын каяш төчемыс. Тугакат ынде арня эртыш толмемлан. Ынде мөнгө огытат пурто дыр? Ола гыч толмекетше, шкежат мий.

А л ё н а. Вес гана толмекем миен савырнем теве. Уке гын шукерт-сек тендан дене лийын омыл.

Кофем темалтен, коваже воктеке толын шинчеш. Нинук ўдыржылан олаш нангаяш йокмам пога. Кугу сумкашке иктым пышта, весым, кияр банкым пуртен шында.

А л ё н а (*аважым ончалын*). Авай, тынар ит опто, нумал каяш неле. Мо күлешым кевытыштат налаш лиеш.

О ч и. Кевытыштыже яра огыт пу вет...

Н и н у к. Вара вес гана толмешкетше, мом кочкин илет?

А л ё н а. Мылам шуко огеш күл. Кум кешыр да вич шоган дене арня илен кертам.

Алёна моторын чиен, воштончыш ваштареш шинчажым чиялта, тўрвыжым йошкарта. Очи уныкажым ончен шинча. Тудыжо пальтожым ўшталын, сумкажым налын каяш тарвана.

А л ё н а. Ну, мый кайышым. Вес гана ужмешке, ковай. Шуматын толам, унала миен. (*Аважым, коважым шупшалын лектын кая.*)

Н и н у к. Миен шумекет йынгырте. (*Почешыже кычкыралеш.*)

Кулис шенгеч «Йёра» йүк шокта.

О ч и. Тунеммыда годым мыят, почешда уремыш лектын, кайымыдам туп йоммешке ончен шогем ыле...

Н и н у к. Жап эрта, ынде меат икшывынам тыге ончен ужатена, авай...

Капка йүк шокта. Пөртыш С л а в и к пурен шогалеш. Изииш подылшо. Огешат саламлалт.

С л а в и к. Мөнгө мяш монденат, авай? Ўдырет дене саяк, витне? (*Пүкеным налын, аваже воктек пурен шинчеш.*)

Н и н у к. Мыйже йот ең улам мо? Илыже... Ласкан возын мала кеч! (*Нина шольыжлан пенгыдын пелешта.*)

С л а в и к. А мөнгыштыжө ласкан ок мале да? (*Кычкыралеш.*)

Н и н у к. Мөнгыштет отыл. Мыйын суртыштем нечыве кычкырен шинчаш. Чечасак шурен луктам! (*Нинук шольыжо ваштареш пенгыдын каласа.*)

О ч и (лүдүн). Күнчылам шүдырен пытаремат, теве миём, шонышым.

С л а в и к. Лида «авана ик-кок кечылан веле каен» мане. *(Конажым йолешыже энгертен, аважым тюткын онча.)*

Н и н у к. Мый шым колто. А мо, кушко каяш, кушко ок лий – авайланже тендан деч йодын шогыман? Мо пеш кугу начальник лийын пытенда коктын? Изи йочам муында?

С л а в и к. Пенсыже күлеш да шүден киет тугеже? *(Акажым шүтенак ончале.)*

Очи нимом каласашат öрын...

Н и н у к. Мылам пенсий ок күл... Ме чыланат пашам ыштена, тендан семын шонгыенгын пычырик ыржым оролен огына шинче! Йолагай күтү!

С л а в и к. То-то тентече авайын пенсийжым ышт пу. Почтальон Валюк «Ават Нинук деч толеш – шке налеш» манын кадыргыл шога.

О ч и. Але мартеже шешке налеш ылыс, тентечеже молан пуэн огыл гын вара? *(Очи тургыжлана, верже гыч кынелын, окна деке миен шогалеш.)*

Н и н у к. А-а-а, теве молан толынат? Окса күлеш лийын тылат. Пенсий пуэдыме жап огыл гын, аватым отат шарналте ыле: үдыржө дене але иктаж-кушто кертдыме лийын камвозын? Ну-ко марш тышеч! Авай тышан илаш кодеш! Эрлак чыла документым тышке кусарем! Вожылдымо-шамыч!

Славик, кынел шогалын, кидшым лупшалеш! Омсам кроп! тучын, лектын кая. Очи, нимом ышташат öрын, пöрт мучко кок велке коштеш.

О ч и. Нинук, каем, мөнгө каем. Вес гана толмекем, кодшыжым шүдырен пытарем, йöра?

Н и н у к. Авай! Иле мемнан дене! Межшат мыланем огеш күл! Күнчыла шүдырымö амал дене тыйым үжым вет. *(Миен, аважым вачыж гыч öндак шогалеш.)*

О ч и. Шке суртышкем каем. Пенсем налеш күлеш. Ала тулланат ынде тўлаш жап шуын. *(Диван вуйышто кечыше шовычшым, сирень тўсан полдышан джемпержым погкала.)*

Н и н у к. Шке палет, авай... Кычкырлаш тўналыт гын, чытен ит шого. Кеч-кунамат: эр ма, кас, кечывал ма, йүд – тол.

Очи чиенат шогалеш.

Н и н у к. Изишыже чыталте, автобус ынде кечываллан веле лиеш.

О ч и. Уй, кечывал марте мый миен шуам. Торажак огыл, лументым яндар юж дене шүлен каем. Ончыч Казаньыш шумеш йолын коштмо да...

Очи лектын кая.

КУМШО СҮРЕТ

Миен пурымашеш шешкыже мелнам күэштеш ыле.

Л и д а. Кок кечылан кайыше, шер теммеш канен тольыч? *(Очин пурымым ужын, конга шенгеч вуйжым луктын пелешта.)*

О ч и. Санаторийыш огыл, үдырем деке миенам. Кунарлан шонем, тунарлан каем... Тый тебе, Славик пашаш кайымеке, Маривелышкет кает да кок арня дене киет, нимом ом ойлыс. *(Чуланышкыже пурен, малыме верышкыже шинчеш.)*

Л и д а. Ну-ну, ял воктен илен кошташ сае тудо. Пашам ышташ ок күл, сайын ончат. Мыят ала-кушко огыл, авай деке миен толам. *(Мелнажым салма гыч теркеш пыштен, үйым шүралта.)*

О ч и. Ыштышашем ыштен ситаренам, мом шуктен омыл, самырык-влак ыштен кошартеда.

Л и д а. Эргыч почешет ок мий гын, толаш отат шоно ыле дыр? Очи нимат ок пелеште, лач тўткын гына шешкыжым онча. Йоген лекше шинчавўдшат ўштылалт шуктыде чыпча.

О ч и. Славик толын шуо мо?

Шешкыже ик шомакымат ыш пелеште. Колдымыла веле шога.

О ч и. Славик тольо мо? *(Ынде пенгыдынрак кычкырале.)*

Л и д а. Сонгыра омыл... Шангак толын, калымыш кайыш.

Ик жап ала-мом шонен шинчымеке, Очи лектын кайыш... Шешкыже шижынат ыш шукто, конга воктенак шоген кодо.

НЫЛЫМШЕ СҮРЕТ

Очи пушенге йымалне шинча. Воктеныже изи пила, товар кият. Пум ямдылаш толын. Кечываллан кондымо кочкыш вўдылкажым руден, киндым, помидорым, шолтымо кум паренгым луктын пыштен. Кайык мурым колыштын, шып каналта.

О ч и. Нойышымат ала-мо. Ийготемжат сита, садлан вашке ярнем, витне. Каналтен кийыmem веле шуэш да... Ынде Славикат пашаш кайыш. Сайже годым саяк да тудыжо. Тиде ашныме таргылтыш дене ик суртышто шинчаш ок лий. Лучо корем воктене пум ямдылен коштам. Мыят – эрыкыште, суртланат – пайда. Кеч ик улам ямдылем гынат, шўкалтыш. Вара Семон конден пуа ыле. *(Вўдылкажым погалтен, пушенге укшыш сакалта. Вара пызле пелен энгертен, ятыр жап шып шога.)* Эргым үдырым ок нал шонен, эре ойгырен илышым. Тудын тангаш чыланат ешан, йочан улыт. Ала-мо ойлымо жапеш Юмо колын улмаш. Пошкудо Розук презыж дене пырля конден пуыш шешкым... Шешкан лийын, кас еда шокшо чайым пырля йўын, пашам иквереш ыштен, шонгылыкешем кидем кана, шонышым... Йонылыш лийынам улмаш. Ынде шкаланем шке оза омыл... Тебе үдырем декат шоныmem семын каен ом керт. Кугурак үдырем деке каяш шоныманат

огыл тудо. Тудыжо торащтырак ила шол. Эре үжеш: «Авай тол мемнан деке илаш... Илаш огыл гын, кеч изишак уна лийын кает» манеш.

Ноенам... Ярненам... Илышыжат үмырем мучко эре почкыш. Нуж денат огыл, пызле воштыр дене канен-канен лупшыш... Шоналтет да... *(Йоген вольшо шинчавүдым кид тупшо дене үштылеш.)*

Кенежым тиде ыле... Славик калымышкыже каен. Презылан нөргө шудым солен тольымат, пörтышкө пурышым. А тушто пеш тутло пуш шарлен. «Шешке ала-мо тутлым ямдылен аман», – шоналтышым. Шкеже ок кой. Ала-кушко лектын, витне. Üстел деке миен, салма петыртышым нөлтал ончышым. Лаштыкын-лаштыкын сөсна шылым жаритлен шындыме. Тыгодым шешке пурыш. «Мом шишланен коштат укем шенгеч?» – кычкырале. Мыйже лүдым, шке суртыштем лүдым вет! Шылжымат кочкын ом керт, пүем уке, ончалнем веле ыле. Кидем гычак кучен луктын колтыш. Шке вий дене чонен шындыме пörтем гыч. Тылеч вара кок кече мөнгө шым пуру. Вольыклан кочкышым ямдылыме изи кудышто топчан гайым ыштышым да йүдым тушто малышым. Кочкаш пакчаште емыж-саска шуко. Сөсналан шолтымо годым иктаж кум күктымө парентгым ойырен кодем ыле. Кенежым сае, кече шокшо. Тыге илаш лиеш.

Иктаж-көлан ойлем гын, ок үшане дыр. Славик толмо деч ончыч шешке виешак пörтыш поктен пуртымыла пуртыш. Нимом шым ойло. Уто шомакым шым лук, уке гын адакат шургаш тўналыт. Эр-гым мөнгыштө улмыж годым ушкалымат шешке шке лүшта... Славик пашаш кая, да вара мыйын ушкалем лиеш... Мый лүштем. Тудо лач почешем терга да шөр погаш толшо суаслан сдавая веле... *(Очи, турня йүкым колын, ик жаплан тўткын кавашке онча.)*

Эх, вараш кодында ве-е-ет. Миен шуыда гын, йөра ыле... Кече сайынак йүкшемден. Теве могырымат копыж-ж шергылтарен колта. Шыже мардежет воштетак лектеш улмаш. Кайык-влак могай эрыкан улыт: кушко шонат, тушко чонештат. Эх, турня-влак! Лиеш гын, мыят пеленда чонештем ыле... Шулдырем лиеш ыле гын, почеш корныда дене миемак ыле... *(Ямдылен оптым тыгыде пу оражым ончалын, товаржым, тилажым погкала.)*

Ик тележке наре лиеш дыр? Под йымалан олташ лачеш веле. Кайышылак Семон деке пурен ончем. Ала эрла пашаж деч вара конден пуа. *(Вүдылкаж дене үзгаржым налын, эркын ошкеда.)*

ВИЗЫМШЕСҮРЕТ

Очи окна воктенысе изи кроватиштыже кия. Черланен. Воктеныже – пүкен, пүкеныште – кружка, келгашанрак күмыж.

Л и д а *(воктежыже толын ончалеш)*. Адакат кочкын отыл. Чыла кочкышет тугак шинча теве!

Очи нимом ок пелеште, Лида савырнен кая.

Л и д а. Мый левашыш лектам. Шорыклан шудым шуэм, сөснаигым пукшем.

Омса тўчылтеш. Шукат ок лий, пөртыш А л ё н а пурен шогалеш.

А л ё н а. Мо томаша, иктат уке мо? Капка почмо, сураленат огы-тыл. *(Йыр ончыштеш.)*

О ч и. Тыште улам, уныкам... *(Очи йўкым пуа.)*

А л ё н а. Ковай, черланенат мо? *(Өрмалген онча.)*

О ч и. Изишак пум ямдылаш мийышым да кылмен черланышым ала-мо? Вием уке... Ала илышаш кечем мучашке лишемеш.

А л ё н а. Ой, ковай, ала-мом ойлыштат... Пум ямдылашыже иктат уке мо? Теве коктын маска гай таза кият, а тый пум ямдылен коштат? Ушемак кайыш! Тыге ит ойло, тый але шуко-шуко ий илаш тўнгалат.

О ч и. Марлан кайыметым ужшаш ыле. Тунам эн пиалан лиям ыле дыр? *(Очи кынул шинчаш тарвана. Алёна, тупшо гыч кучен, кынелаш полша.)*

А л ё н а. Ужат эше, ковай, марлан кайымемаат ужат, тукым уныкатымат кидешет кучен модыктет. Тошто муретым мурен ончыктет.

О ч и. Ой, шукертсек мурен омыл...

А л ё н а. Айда, йоратыме муретым муралтена? Тый тўнгал, мый полшем.

О ч и *(Алёнан кидшым кучен шинчеш, окнашке ончен, шуйдарен колта).*

Теле йўштө годым, окна кылме годым.

Лийын огыл чиен лекташ перчаткем.

Чонем йўлымө годым, ужмем шумо годым

Лийын огыл йораталме йолташем.

Ош Вичыште ош пароход

Эркын-эркын иялеш,

Мемнан самырык ўмырнаже

Эркын-эркын эрталеш...

Коваж ден уныкаже Лидан пурен шогалмыжымат огыт шиж.

Л и д а. Мый «кушеч муро шокта?» манам. Йўкшө авайынла йонга, вес йўкат шижалтеш. Салам, Алёна, толынат улмаш.

Алёна ден Очи шыпланат.

А л ё н а. Салам, енгай. Мый толынам, да муралтен колтышна. Ковайын черле улмыжым шижтаренат огыдал.

Л и д а. Черланыш шол трукышто, юалгеш логалын ала-мо?

А л ё н а. Ой, аныра, мурен шинчымом дене костенечемат лукташ монденам. *(Ўстембаке булкым, олмам, кок ате йогуртым луктын шында. Иктыжым коважлан конда.)*

А л ё н а. Ковай, тиде тамле. Теве изишак ырен шуэш, вара тидым йў, «йогурт» маналтеш. *(Пўкеныште роллтон вермишельым варен шындыме кўмыж шинчажлан перна. Умылыдымын ончалын,*

кўмыжым налешат, киндым пўчкеден шогышо енгаже ончыко намиен шында.) Тиде мо тыгай, енгай? Шкеже тиде лапашым кочкат мо? (Алёна пенгыдын йодеш.)

Л и д а. Лемым йодо, да варен пуышым. Э, кочкын отыл, ужат, авай?

Очи нимом ок ойло, кроватишкыже пурен возынат, шып кия.

А л ё н а. Ковайлан роллтон огыл, шокшо чыве шыл лем күлеш! Але кисель!

Л и д а. Ой, Юмыжат! Пырт минутлан толын каят да чыланат туныктат! (Кидшым шаралтенак кычкырал колта.) Нангайыза да ончыза! Молан огыда ончо?

А л ё н а. То-то мемнан дене пычырик илымекше, виешак миен кондышда. Кызытак каен, авайлан ойлем! Тек толын нангая!

Л и д а. Нангайыже! Шортын шинчем! Икшывыже Славик веле огыл! Чылан ончышт! (Омсам тўчын лектын кая.)

А л ё н а (Лида почеш). Привычкыже! Шогертенла карен шога да лектын кая!

Коваж деке лишемын, чуқыреш йогуртым тема, пушкыдо булкым катен пуа. Очи кочкынат пешыже ок керт. Изиш йогуртым подылеш, булкым чывыштылеш.

О ч и. Уныкам, нимат ит ойло нунылан, чытышашем шуко кодын огыл. Илышаш ўмырем сайын ма, йўсланен ма, илен эртаренам. Икшывым шкетак куштенам, чыланыштым, ешанден, илыш-корныш луктын сенышым, пўртым ўдырамаш кидем дене чоненам, пушенгым пеш ятыр шынденам. Ыштышаш пашам кодын огыл.

Алёна коважым вачыж гыч өндам шинчеш. Очи адакат ойган семжым шуйдарен муралтен колта.

Теле йўштө годым, окна кылме годым

Уло мыйын чиен лекташ перчаткем.

Чонем йўлымө годым але йөсө годым

Юмо пуэн йөрталме икшывем...

ШОВЫЧ